

ΣΕΞΟΥΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

Η πραγματικότητα πίσω από το επίμαχο θέμα

Της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, 18/10/2017

Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση! Θέμα ταμπού για πολλούς κατά καιρούς, σταθερά σημείο αμφιλεγόμενο στο δημόσιο διάλογο και, ενίοτε, πηγή προβληματισμού. Μέσα από την προοπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση προσεγγίζεται ως δικαίωμα κάθε παιδιού και, ταυτόχρονα, ως το μέσο για την ενίσχυση και διασφάλιση αριθμού άλλων δικαιωμάτων.

Τι είναι τελικά η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και γιατί υπάρχει τόση συζήτηση γύρω από αυτή;

Αφορμή για το σημερινό άρθρο, ήταν η συμμετοχή μου στο 21^ο Ετήσιο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιτρόπων για το Παιδί (ENOC), το οποίο διοργανώθηκε στο Ελσίνκι (19-21 Σεπτεμβρίου 2017), όπου κλήθηκα να παρουσιάσω την ισχύουσα κατάσταση πραγμάτων στην Κύπρο γύρω από το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Μαζί μου στο Συνέδριο και ένα παιδί, μέλος της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου, το οποίο, μαζί με άλλα πέντε παιδιά από άλλες χώρες της Ευρώπης, μετέφερε στο συνέδριο την προοπτική των ίδιων των παιδιών σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Στα πλαίσια του Συνεδρίου, το ENOC υιοθέτησε Επίσημη Δήλωση, στην οποία υπογραμμίζεται η σημασία της συμπερίληψης της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα αναλυτικά προγράμματα και η αναγκαιότητα όπως αυτή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης όλων των παιδιών (το κείμενο της Δήλωσης βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Γραφείου μου www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο «ENOC»).

Τα παιδιά, με την αμεσότητα και την ευθύτητα που πολλές φορές τα διακρίνει, έθεσαν ευθέως ένα ερώτημα προς τους Επιτρόπους, το οποίο μας ξάφνιασε και μαζί μας προβλημάτισε: «Ως εκπρόσωποι μιας άλλης γενιάς, πιστεύετε πραγματικά στο δικαίωμά μας στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ώστε να συμβάλετε στην προώθησή του;»

Εδώ και χρόνια, ως Επίτροπος, προωθώ τη συμπερίληψη στα αναλυτικά προγράμματα της Κύπρου επιστημονικά τεκμηριωμένης, παιδαγωγικά προσανατολισμένης και προσαρμοσμένης στις ανάγκες και τις πραγματικότητες των παιδιών, σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Έχουν γίνει

βήματα προς την κατεύθυνση αυτή, όμως, υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος να διανύσουμε. Υπάρχουν ακόμη αντιστάσεις, πολλές από τις οποίες απορρέουν από άγνοια ή ελλιπή ενημέρωση. Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζω μύθους και πραγματικότητες σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, σε μια προσπάθεια να συμβάλω στην οικοδόμηση ενός πιο υγιούς διαλόγου γύρω από το θέμα. Μύθοι και πραγματικότητες που στηρίζονται στις πρόνοιες της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά και στη μελέτη διεθνούς βιβλιογραφίας και ερευνητικών δεδομένων (Cacciatore, 2017; Brilleslijper & Baartman, 2000; De Lamater & Friedrich, 2002; Walker & Milton, 2006; WHO, 2010; Apter, 2011; Jensdottir, 2017).

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

ΜΥΘΟΣ. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αφορά αποκλειστικά θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική δραστηριότητα.

Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, αφορά στην οικοδόμηση γνώσεων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την καλλιέργεια στάσεων στους τομείς της υγείας που αφορούν: (α) τη σωματική υγεία, όπως τη γνωριμία με το σώμα, την υγιεινή του σώματος, την αναπαραγωγή και τη διασφάλιση της υγείας, (β) την ψυχική υγεία, όπως την έκφραση και διαχείριση των συναισθημάτων και (γ) την κοινωνική υγεία, όπως τη δημιουργία υγιών σχέσεων αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ των ατόμων σε όλα τα επίπεδα (φιλικό, οικογενειακό, μεντορικό κ.λ.π.), η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την ανάπτυξη των δεξιοτήτων της επικοινωνίας και της συνεργασίας. Δεν περιορίζεται, όμως, στον τομέα της υγείας. Περιλαμβάνει, επίσης, την αναγνώριση και διαχείριση στερεοτύπων και νορμών που υπάρχουν στην κοινωνία όσον αφορά στα δύο φύλα και οδηγούν σε φαινόμενα όπως η διαφυλική βία (βία μεταξύ των δύο φύλων), αλλά και την αποδοχή και διαχείριση της διαφορετικότητας. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση περιλαμβάνει, επίσης, εκπαίδευση στα δικαιώματα, όπως για, παράδειγμα, στο δικαίωμα της προστασίας, μέσα από την καλλιέργεια δεξιοτήτων, ώστε ένα παιδί να λειτουργεί με ασφαλή τρόπο αναγνωρίζοντας κινδύνους και να ζητά βοήθεια σε περίπτωση σεξουαλικής παρενόχλησης ή κακοποίησης του.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι δικαίωμα των παιδιών.

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τη Σύμβαση Λανζάρτε του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και άλλες διεθνείς συμβάσεις. Σε εθνικό επίπεδο, κατοχυρώνεται από τον Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμτάλλευσης Παιδιών και της

Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο του 2014 [Ν.91(Ι0/2014)]. Σε Θέση που δημοσιοποίησα τον Ιούλιο 2017 αναλύω το συγκεκριμένο δικαίωμα διεξοδικά (η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα του Γραφείου μου www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις/Εκθέσεις/Πορίσματα της Επιτροπής»).

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι πρωτίστως και πάνω από όλα δικαίωμα του παιδιού και, ως εκ τούτου, υποχρέωση της πολιτείας. Συνεπώς, πρέπει να ενταχθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου και να προσφέρεται προς όλα τα παιδιά. Δεδομένου ότι, αυτή υπηρετεί και προάγει το συμφέρον του παιδιού, σε καμιά περίπτωση, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή, η απαλλαγή παιδιού από το συγκεκριμένο αντικείμενο.

ΜΥΘΟΣ. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ενθαρρύνει τα παιδιά σε πρόωρη σεξουαλική δραστηριότητα.

Η γνώση δεν οδηγεί, αλλά προστατεύει τα παιδιά από την εκδήλωση συμπεριφοράς ξένης προς τη βιολογική και συναισθηματική τους ωριμότητα. Όσο τα παιδιά δε γνωρίζουν, παραμένουν εκτεθειμένα σε πολλαπλούς κινδύνους. Παράλληλα, αφού η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση περιλαμβάνει την καλλιέργεια δεξιοτήτων, βοηθά τα παιδιά να λαμβάνουν ενημερωμένες και ενσυνείδητες αποφάσεις. Για την ακρίβεια, έρευνες που έχουν διεξαχθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας καταδεικνύουν ότι, όντως, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν αυξάνει τη σεξουαλική δραστηριότητα, ούτε και οδηγεί σε πρόωρη σεξουαλική δραστηριότητα. Αντίθετα, οδηγεί σε υπεύθυνη σεξουαλική συμπεριφορά. Σε άλλη έρευνα που έγινε στη Φινλανδία παρατηρήθηκε ότι, οι γεννήσεις και οι αμβλώσεις μεταξύ των νέων κοριτσιών (ηλικίας 15-19) μειώθηκαν δραματικά όταν η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία ενισχύθηκε με αύξηση ωρών διδασκαλίας και ενδυνάμωση του διδακτικού προσωπικού. Στατιστικά δεδομένα από τον κυπριακό χώρο δεν υπάρχουν. Σημειώνω δε, ότι, κανένα πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης δε διδάσκει στα παιδιά πώς να κάνουν σεξ.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. Η σύγχρονη κοινωνία καθιστά περισσότερο από ποτέ αναγκαία την ένταξη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα μαθήματα του σχολείου.

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η συνεχής χρήση από τα παιδιά του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα αφήνει εκτεθειμένα σε πηγές πληροφόρησης, οι οποίες μπορεί να είναι ανακριβείς ή παραπλανητικές. Παράλληλα, αυξάνει τους κινδύνους για σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση των παιδιών, αφού η διαδικτυακή πορνογραφία, η διαδικτυακή ανταλλαγή προσωπικών πληροφοριών και ο διαδικτυακός εκφοβισμός αποτελούν συχνό, αν όχι καθημερινό, φαινόμενο, ανάμεσα στα νέα παιδιά. Συγκεκριμένα, παιδιά της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων μου (ΟΕΣ), υπογράμμισαν ότι, ο ρόλος του σχολείου καθίσταται

ακόμα πιο σημαντικός αν συνυπολογιστεί ότι, στο οικογενειακό πλαίσιο δε γίνεται ουσιαστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση («οι γονείς έχουν δυσκολία να μιλήσουν γι' αυτό το θέμα»), τα παιδιά είναι εκτεθειμένα καθημερινά και δέχονται ανεξέλεγκτες επιδράσεις από το κοινωνικό πλαίσιο, ενώ, ταυτόχρονα, η κλειστή κοινωνία της Κύπρου δημιουργεί στα παιδιά φοβίες και ενδοιασμούς να συζητούν τα συγκεκριμένα θέματα στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Τα ίδια τα παιδιά υποστήριξαν ότι, ένα μεγάλο ποσοστό των σκέψεων και ιδεών που τα απασχολούν καθημερινά, αφορά στα θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Ανέφεραν ότι, λόγω ανυπαρξίας του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, τα παιδιά καταφεύγουν σε πηγές μέσω του διαδικτύου.

ΜΥΘΟΣ. Τα παιδιά του νηπιαγωγείου και του δημοτικού είναι πολύ μικρά για να λαμβάνουν σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν αφορά μόνο τις σεξουαλικές σχέσεις και δραστηριότητες. Τα παιδιά 0-12 ετών χρειάζονται και αυτά πληροφόρηση, όσον αφορά στο σώμα τους, στις σχέσεις τους με άλλα άτομα, στα συναισθήματά τους, στους ρόλους που τους ανατίθενται, στα δικαιώματα και στην προστασία τους, η οποία να είναι πάντα κατάλληλη για την ηλικία τους. Δεν μπορούμε να αναμένουμε από τα παιδιά μικρών ηλικιών ότι θα μπορέσουν να προστατεύσουν μόνο τους τον εαυτό τους και να γνωρίζουν πώς θα το κάνουν, ώστε να μην τύχουν σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης. Δεν πρέπει να ξεχνούμε, επίσης, ότι η σεξουαλικότητα είναι φυσικό και αναπόσπαστο μέρος όλων των ανθρώπων από τη στιγμή που γεννιούνται. Συνεπώς, και τα μικρά παιδιά λαμβάνουν άμεσα ή έμμεσα μηνύματα για τη σεξουαλικότητα από το σώμα τους και άλλους φορείς και χρειάζονται γνώσεις και δεξιότητες για να τα διαχειριστούν. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν αφαιρεί από τα παιδιά την παιδικότητά τους, αφού είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους και στο αναπτυξιακό τους επίπεδο.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση προστατεύει τα παιδιά από σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση.

Έρευνα που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο Κύπρου κατέδειξε ότι το ποσοστό των παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης στην Κύπρο πλησιάζει το 1 στα 4, υψηλότερο από αυτό που επικρατεί στην υπόλοιπη Ευρώπη (1 στα 5). Μεταφέροντας τους αριθμούς αυτούς στο επίπεδο της τάξης σημαίνει ότι γύρω στα 6 παιδιά σε κάθε τάξη των 25, θα βρεθούν αντιμέτωπα με σεξουαλική κακοποίηση ή εκμετάλλευση. Κλείνοντας τα μάτια στο φαινόμενο, προσποιούμενοι ότι δεν υπάρχει, αφήνουμε τα παιδιά εκτεθειμένα σε κίνδυνο. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αναπτύσσει δεξιότητες για την προστασία τους, τα ενημερώνει για τα

δικαιώματά τους, αλλά και προσφέρει γνώσεις, τόσο για το σώμα τους όσο και για το τι διακρίνει μια υγιή από μια μη υγιή σχέση.

ΜΥΘΟΣ. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι αντίθετη με φιλοσοφικές, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις των γονέων.

Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ενσωματώνει τις αξίες και επιδεικνύει πολιτισμική ευαισθησία. Διδάσκεται μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον, το οποίο σέβεται την ετερότητα και στηρίζεται σε αξίες, όπως η αποδοχή, ο σεβασμός, η ισότητα και η ενσυναίσθηση. Δημιουργεί χώρο για επικοινωνία και διάλογο για θέματα που απασχολούν τα παιδιά. Τα παιδιά καλούνται να διερευνήσουν το σύστημα αξιών που υπάρχει στην κοινωνία στην οποία ζουν, αλλά και να καθορίσουν το δικό τους σύστημα αξιών. Η Πολιτεία έχει την υποχρέωση στη βάση των διεθνών συμβάσεων που έχει επικυρώσει να μην προβαίνει σε κατήχηση για οποιοδήποτε θέμα, ούτε να προσβάλλει θρησκευτικές, φιλοσοφικές ή άλλες πεποιθήσεις. Η υποχρέωση αυτή της Πολιτείας εμπεριέχεται και στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Όταν αυτή η προϋπόθεση πληρείται, τότε δεν μπορεί να δικαιολογηθεί οποιαδήποτε αποχώρηση παιδιού από το μάθημα στη βάση των θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων. Με απλά λόγια, το δικαίωμα των γονιών να διαπαιδαγωγούν τα παιδιά τους με βάση τα δικά τους πιστεύω και τις δικές τους πεποιθήσεις θα πρέπει να εφαρμόζεται σε συνδυασμό με την προαγωγή των υπόλοιπων δικαιωμάτων του παιδιού. Η περιεκτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, όπως αναλύθηκε παραπάνω, δεν έρχεται σε σύγκρουση με οποιαδήποτε θρησκευτική, φιλοσοφική ή άλλη πεποίθηση των γονέων, εφόσον η πεποίθηση αυτή στηρίζεται στις πρόνοιες των δικαιωμάτων του παιδιού.

Υποσημείωση για Εφημερίδα:

Τα παρακάτω μπορούν να χρησιμοποιηθούν με μεγαλύτερα γράμματα ή σε κουτάκια, ανάμεσα στο κείμενο.

Η απαλλαγή του παιδιού από το συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης δεν είναι επιτρεπτή σε μια δημοκρατική και πλουραλιστική κοινωνία, αφού αποτελεί δικαίωμα του παιδιού και διασφαλίζει το συμφέρον του.

Η παροχή σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στο χώρο του σχολείου αποτελεί υποχρέωση της Πολιτείας.

Τα μέλη της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ) θα παρευρεθούν, στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας Δικαιωμάτων του Παιδιού (20^η Νοεμβρίου), στη Βουλή, για να ενημερώσουν για το δικαίωμα των παιδιών στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.